

Adorjáni Anna
A HALÁLLAL LABDÁZÓ
– Roberto Bolaño: 2666¹ –

1.

Egy regénynek bármi lehet a tárgya. Más regények, írók, költők. Képzelt regények, képzelt írók és költők. Képzelt írók képzelt regényei és képzelt írók képzelt regényeiről írt kritikák. Egy képzelt újságíró. Egy valóságos újságíró a saját nevével, és egy valóságos kriminológus felismerhetőségig torzított névvel. Képzelt kritikusok és a képzelt kritikusok szeretkezései. A képzelt író szeretkezései, akinek a képzelt regényeiről képzelt kritikusok írnak. Európai városok, amerikai városok, és egy képzelt mexikói város. Lebombázott német városok és egy transzport zsidó. Egy bokszmeccs és egy világháború. Rafael Dieste *Geometrikus testamentuma* ruhaszárító kötélre csíptetve egy filozófia-professzor kertjében. Drakula gróf és képzelt románok hatalmas libidóval. Egy garázda, aki oltárokat rongál, és bevizel a templomokba. Egy szerelmes nyomozó. Az összes létező főbiák listája és egy tisztánlátó révülése a helyi tévécsatorna élő adásában. Szerelmes nők. Dolgozó nők. Őrülden szerelmes nők. Több műszakban dolgozó nők. Nők, akiket megkéseltek. Nők, akiket megcsonkítottak. Nők, akiket két testnyílásukon erőszakoltak meg. Nők, akiket megfojtottak. Nők, akiket három testnyílásukon erőszakoltak meg. Nők, akiket karóba húztak. Nők, akiknek nyoma veszett. Nők, akiknek nyoma veszett, és senki sem keresi őket. Gyilkosságok, amelyek minden képzeletet felülmúlnak.

2.

Milyen a tökéletes nő? Mexikó északi részén, az amerikai határhoz közel fekszik Juarez városa. Éghajlata sivatagos. Fontos közlekedési csomópont, egyik legforgalmasabb határátkelőhely Mexikó és az Egyesült Államok között. *Hát félméteres, nagyfülű, lapos fejű, fogatlan és nagyon rusnya.* Jelenleg mintegy másfél millióan lakják. A város

---

1 Jelenkor Kiadó, 2016. 828. o. (Ford. Kutasy Mercédesz.)

népessége az 1960-as évektől rohamos növekedésnek indult. *Miért?* Ekkor létesítették Juarezben az első *maquiladorákat*. A *maquiladora* szabadkereskedelmi zónában üzemelő ipari létesítmény, így a gyártáshoz használt alapanyagokhoz vámmentesen jut hozzá. *Hát azért félméteres, hogy éppen a derekadig érjen, barom, nagy fülű, hogy könnyen irányíthatd, lapos a feje, hogy legyen hová tenni a sörödet, fogatlan, nehogy megharapja a farkadat, és nagyon rusnya, hogy egyetlen seggfej se vegye el tőled.* A *maquiladorák* számának növekedésével egyenes arányban romlott a közbiztonság. Juarez városában az 1990-es években évente mintegy kétezer nő vált szexuális bűntény áldozatává, és feltehetőleg még ugyanennyien nem tettek feljelentést. *Egy nő legyen a konyhában tündér, az ágyban szajha, a kettő között meg verve.* „Így tehát évente négyezer nemi erőszakról beszélhetünk. Ez azt jelenti, hogy naponta több mint tíz nőt erőszakolnak meg itt.” (521.) 1993 és 2003 között a városban több mint 1000 megoldatlan nőgyilkosságot jegyeztek a statisztikák. *Na, gyerünk, cimborák, határozzátok meg, mi az a nő?* Másik destabilizáló tényező a város droggkartellje, amely az egyik legerősebb Mexikóban. *Hát egy közepesen szervezett sejtcsoport egy vagina körül.* A Juarez-kartell a kábítószer-kereskedelem mellett emberrablással, zsarolással, embercsempészettel, pénzmosással és fegyverkereskedelemmel foglalkozik. *A nő olyan, mint a lépuska, derekban meghajtod, hátulról töltöd.* 2008-ban Juarezben a 100 000 főre eső gyilkosságok száma 130 volt. *És mennyi idő alatt hal bele egy nő a fejlődésbe?* Ilyen körülmények között, a mexikói drogháború alatt, a 2000-es évek elején, aki csak tehette, elhagyta a várost. *Hát úgy hét-nyolc óra alatt, attól függ, mennyi ideig keresgéli a golyó az agyat.* 2015-re a gyilkosságok száma évi 300-ra esett vissza.

A világ minden tájáról politikai vezetők, aktivisták, művészek, egyetemi tanárok és újságírók szólaltak fel a megoldatlan gyilkosságok ügyében, és rámutattak a társadalmi és gazdasági tényezőkre, amelyek oda vezettek, hogy a gyilkosságok Juarezben a mindennapok természetes velejárói legyenek. *Miben hasonlít egy nő egy fallabdára?* Kiemelték a régió társadalmi és politikai instabilitását, az inadekvát városi infrastruktúrát, illetve a *maquiladorák* szerepét a közbiztonság ilyen mértékű romlásában. *Minél erősebben ütöd, annál gyorsabban jön vissza.* „Itt csaknem az összes nőnek van munkája. Rosszul fizetett és kiszipolyozó munkája riasztó időbeosztással és szakszervezeti garancia

nélkül, de azért akárhogy nézzük is, mégiscsak munka.” (526.) Ilyen körülmények között az a nő, aki úgy dönt, hogy elhagyja a háztartását, az otthonától távol, nyilvános helyen, a közéletben vállal szerepet, gyakran az életét teszi kockára. *Mit kell csinálni, hogy egy nő szabadabbnak érezze magát?* A neoliberais, demokratizálódó Mexikóban a nők emberi, politikai és gazdasági jogai nem egyértelműek és elfogadottak. *Hát nagyobb konyhát kell adni neki.* A férfi-domináns társadalom fenntartása érdekében a mexikói hatalmi elit egy sor olyan megfélemlítő diskurzív eszközt vet be, amelynek a célja, hogy a nőket elijessze a nyilvános szférában való jelenléttől. *És mit kell csinálni ahhoz, hogy még szabadabbnak érezze magát?* Egészen más konnotációi vannak például a „közéleti” jelzőnek akkor, ha egy nőre vonatkozik, mintha egy férfira. A közéleti férfi az állampolgár szinonimája, a politikusé, a közéleti nő azonban a szexmunkásé. Így tehát azok a nők, akik az otthontól távol vállalnak szerepet, gyanúsak minősülnek, és kiteszik magukat a prostitúció vádjának. *Hát be kell dugni a vasalót a hosszabítóba.* Ez a diskurzus a közéleti szerepet vállaló nőt teszi meg felelősnek a rajta esett erőszakos cselekedetekért. *Mit csinál egy férfi, aki kidob egy nőt az ablakon?* A nő, aki elhagyja az otthonát, tehát nem ártatlan áldozat. Az áldozat hibáztatása pedig azzal az előnnyel is jár, hogy semmin sem kell változtatni. *Hát szennyezi a környezetet.* A juarezi rendőrség az erőszak áldozatainak ügyét tizenkét éven át dokumentálta, de csak egyetlen embert tartóztattak le gyilkosság vádjával.

A Juarezben kialakult helyzetet, a nőgyilkosságokat és az azokat kísérő közönyt nehéz megérteni. A helyzet egyik oka a patriarchális, férfi-domináns társadalmi szerkezetben kereshető. Mivel az ilyen társadalmakban elfogadott a férfiak aktív igyekezete a kontroll fenntartásáért, a nők ellen elkövetett erőszakos cselekedetek elfogadottak és valószínűsíthetőek. „Néhány nő (...) vonzónak találja azokat a férfiakat, akik nőket gyilkolnak.” (718.) Társadalmunkban a nők ellen elkövetett erőszak (mint például a házastárs ellen elkövetett nemi erőszak) sokáig nem bűnténynek számított, hanem a társadalmi kontroll legitim eszközének. *Miért nem tudnak a nők hetvenig számolni?* Ezeket a bűntényeket egy ilyen, a férfi-dominancia fenntartásában érdekelt közösség nem szankcionálja, és mivel családon belüli ügyeknek tekinti őket, nem tartja büntetőjogi eljárás alá tartozónak sem. *Mert mikor a hatvankilenchez érnek, már teli a szájuk.* A nőgyilkosságok esetén

az elkövető többnyire nem idegen, az áldozat jellemzően ismeri az elkövetőt.

„A város fellélegzett. (...) Pedig voltak gyilkosságok. Halálra késeltek egy piti tolvajt, aki rendszeresen a belvárosi utcákban tevékenykedett, megöltek két kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatba hozható fickót, meghalt egy ebtenyésztő, de senki sem talált egyetlen megerőszkolt, megkínzott és aztán meggyilkolt nőt sem. (...) A szokásos halálesetek, igen a hétköznapiak: (...) ezek a halálesetek senkit sem ijesztettek meg.” (500.) A patriarchális mentalitás mellett a városvezetés is felelőssé tehető azért, ha egy városban az erőszakos cselekedetek normalitássá válnak. A város maga is aktívan hozzájárulhat a szegénység kialakulásához, az elhibázott várostervezés és építkezési befektetések nyomorba dönthetik az ottlakókat. *Ki lehet ostobább egy ostoba férfinál?* Azzal, hogy a politikusok nem ott építkeznek, ahol arra a legnagyobb szükség van, hanem ott, ahol szavazatokra van szükségük, szabad folyást engedhetnek az erőszakos cselekedeteknek. *Hát egy okos nő.* A gyenge közösségi tudat, a kizsákmányolás, a szexuális kihasználás céljából folytatott emberkereskedem mind hozzájárultak ahhoz, hogy Juarezben olyan városi terek jöjjenek létre, amelyek a jogtalanságot normává, a dolgok rendjévé emelték. *Hány részből áll egy nő agya?* Ugyanis a közösségi térhasználat az aktuális társadalmi normáknak a lenyomata. *Hát attól függ, idióták. Attól függ, mekkora pofont keversz le neki.* Ezért annyira fontos a városvezetés társadalmi és gazdasági intervenciója olyan problémás területeken, ahol szükség van arra, hogy a társadalmi normákat újraírják, megváltoztassák az állampolgári kultúrát, a társas viselkedési normákat, ott, ahol a közösségek elfelejtették, hogy az igazságot és igazságtalanságot mi, emberek hozzuk létre. *Miért egy nő a Szabadság-szobor?* Az igazságtalanság megszüntetése csak úgy lehetséges, ha az illúziótlanságot a cselekvőképesség váltja fel. *Mert olyat kerestek, akinek üres a feje, hogy legyen hová tenni a kilátót.* Attól a miénk a tér, hogy együtt cselekszünk benne. *Ekkor a munkás éjszakától kimerült nyomozó azt dörmögte, mennyi isteni igazság rejtőzik a nép vicceiben.*

3.

„Sokkal inkább szerettem volna gyilkossági nyomozó lenni, mint író. Az az ember, aki félelem nélkül megy vissza éjjel egyedül a tetthelyre.”

Roberto Bolaño a 2666-on 1995-ben kezdett el dolgozni – akkoriban szaporodtak meg Juarez-ben a nőgyilkosságok – és halálakor, 2003-ban, a regény még befejezetlen volt. 1995-ben Bolañónak még csupán egy regénye jelent meg, a szerző 1977 óta Spanyolországban élt, és a kiadók sorozatosan visszautasították a regényeit. Bolaño ekkor már a betegsége miatt nem utazhatott Mexikóba anyagot gyűjteni, talán ezért játszódnak az események egy fiktív, Santa Teresa nevű városban, amely a megtévesztésig hasonlít Ciudad Juarez-re, arra a városra, amely a legalkalmasabb arra, hogy gyilkosságot kövessenek el benne. A szerző eleinte a sajtóból és internetes források alapján tájékozódott, a gyilkossági ügyek részletei azonban bizalmas információnak számítottak, így nagy részük nem került a nyilvánosság elé.

Bolaño a 2000-es évek elején ismerkedett meg Sergio Gonzalez Rodriguez-zel, a *Reform* nevű mexikói lap újságírójával, aki 1996 óta publikált oknyomozó cikkeket a gyilkosságok témájában. Ezekben a gazdasági és társadalmi struktúra elemzésétől remélte a gyilkosságok okának feltárását. 2002-ben jelentek meg az elemzései önálló kötetben, *Huesos en el desierto* (Csontok a sivatagban) címmel. Mivel a kötetben a macsó-mentalitás mellett a drogkereskedőket, a rendőrséget és a korrump városvezetést is kapcsolatba hozta a történetekkel, Gonzalez Rodriguez a könyv megjelenése után nem tette be a lábát Juarez városába. A kötetet Spanyolországban is bemutatták, ekkor találkozott Bolaño Gonzalez Rodriguez-zel. Gonzalez Rodriguez nem csupán új megvilágításba helyezte a gyilkosságok okát, de rendőrségi és igazságügyi laboratóriumi feljegyzéseket is eljuttatott Bolaño-hoz, amelyek kulcsfontosságúak voltak a negyedik könyv, *Gyilkosságok könyve* nyelvének megalkotásában. A regényben 108 női holttest jegyzőkönyvi leírását olvashatjuk. A leírások objektívek, hidegek, részletezőek, ahogyan azt a műfaj megkívánja.

4.

A 2666 öt könyvből áll és 827 oldal. A címre a regényben semmi sem utal, ezért a jelentésével kapcsolatban leginkább találgatni lehet. A szereplők, a valóságos városok, a cselekmény színhelyei, az elbeszélés fő- és mellékszálai, a könyvek, a szerelmek, a válságban levő emberek tépelődései mind a Santa Teresa-i gyilkosságok körül kelt koncentrikus körök. Santa Teresa az emberi szabadságvágy és sóvárgás pokla, a torz

tükre annak, ahogyan mi, emberek közösségben, városokban élünk. Ugyan ki, és kit tartóztathatna le a pokolban, és milyen büntetést szabhatna ki neki? „A büntetés-végrehajtási intézet dolgozói és a rendőrök is nyomoztak az ügyben, de sem a gyilkosság okára, sem a gyilkosok kilétére nem derült fény.” (485.) A pokolban az igazságszolgáltatás üres fogalom.

Az első rész, *A kritikusok könyve* egy Benno von Archimboldi nevű titokzatos német íróról és négy Archimboldi-rajongó egyetemi professzor intellektuális és erotikus kalandjairól szól. A négy kritikus végül Archimboldi után kutatva Santa Teresában köt ki. *Amalfitano könyve* már jórészt Santa Teresában játszódik, itt azonban még egy filozófia-professzor elefántcsonttoronyából kapunk rálátást a gyilkosságokra. A harmadik részben, *Fate könyvében* egy amerikai újságíró sodródását követjük nyomon Santa Teresában. Fate azért érkezett a városba, hogy egy bokszmérkőzésről tudósítson, de az érdeklődése egyre inkább a gyilkosságok ügye felé gravitál. A fejezet végén Fate találkozik a gyilkosságok vádlottjával. A nőgyilkosságokról a negyedik könyv szól. A gyilkosságok végeláthatatlan sorát alkalmanként mellékszálak szakítják meg, hogy az olvasó levegőt gyűjtsön a folytatáshoz. Ezek a mellékcselekmények bámulatosan változatosak, játékosak és sziporkázóan ötletesek. Mexikóban nem csak a halál, az élet is szélsőségesen szenvedélyes. Az utolsó könyvben fény derül Benno von Archimboldi titkára, a fejezet még a második világháborúban a romániai frontra is elkalauzol, a cselekmény végül pedig Santa Teresába fut be, ahol a gyilkosságok elkövetőjének kilétét leszámítva minden titokra fény derül.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A dőlt betűvel jelölt idézetek a regényből származnak (510–512. oldalak).

Felhasznált Wikipedia cikkek:

Ciudad Juarez [https://en.wikipedia.org/wiki/Ciudad_Ju%C3%A1rez];

maquiladora [<https://en.wikipedia.org/wiki/Maquiladora>];

Juarez Cartel [https://en.wikipedia.org/wiki/Ju%C3%A1rez_Cartel] [Utolsó letöltés: 2017. 11. 15.]

Institute for Philosophy in Public Life (2014). *The Urbanization of Happiness with Teddy Cruz and Fonna Forman*, 64. [podcast] Elérhető: <https://>

- philosophyinpubliclife.org/2014/02/09/the-urbanization-of-happiness-with-teddy-cruz-and-fonna-forman/ [Utolsó letöltés: 2017. 11. 15.].
- Bolaño, R., Maristain, M., Perez, S., Valdes, M. and McCartan, T. (2009). *Roberto Bolaño: the last interview & other conversations*. New York: Melville House.
- Frye, V. and Wilt, S. (2001). Femicide and social disorganization. *Violence Against Women*, 7, 335–351. o.
- Institute for Philosophy in Public Life (2011). *Philosophy of Violence with Steven Pinker*, 34. [podcast] Elérhető: <https://philosophyinpubliclife.org/2011/07/10/philosophy-of-violence-with-steven-pinker/> [Utolsó letöltés: 2017. 11. 15.].
- Muftić, L. and Baumann, M. (2012). Female Versus Male Perpetrated Femicide. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(14), 2824–2844. o.
- Wright, M. (2006). Public Women, Profit, and Femicide in Northern Mexico. *South Atlantic Quarterly*, 105(4), 681–698. o.

Meeting (96x135 cm, olaj, farost, 2015)